

Målbilder ur användarperspektiv för vård och stöd till personer som använder narkotika

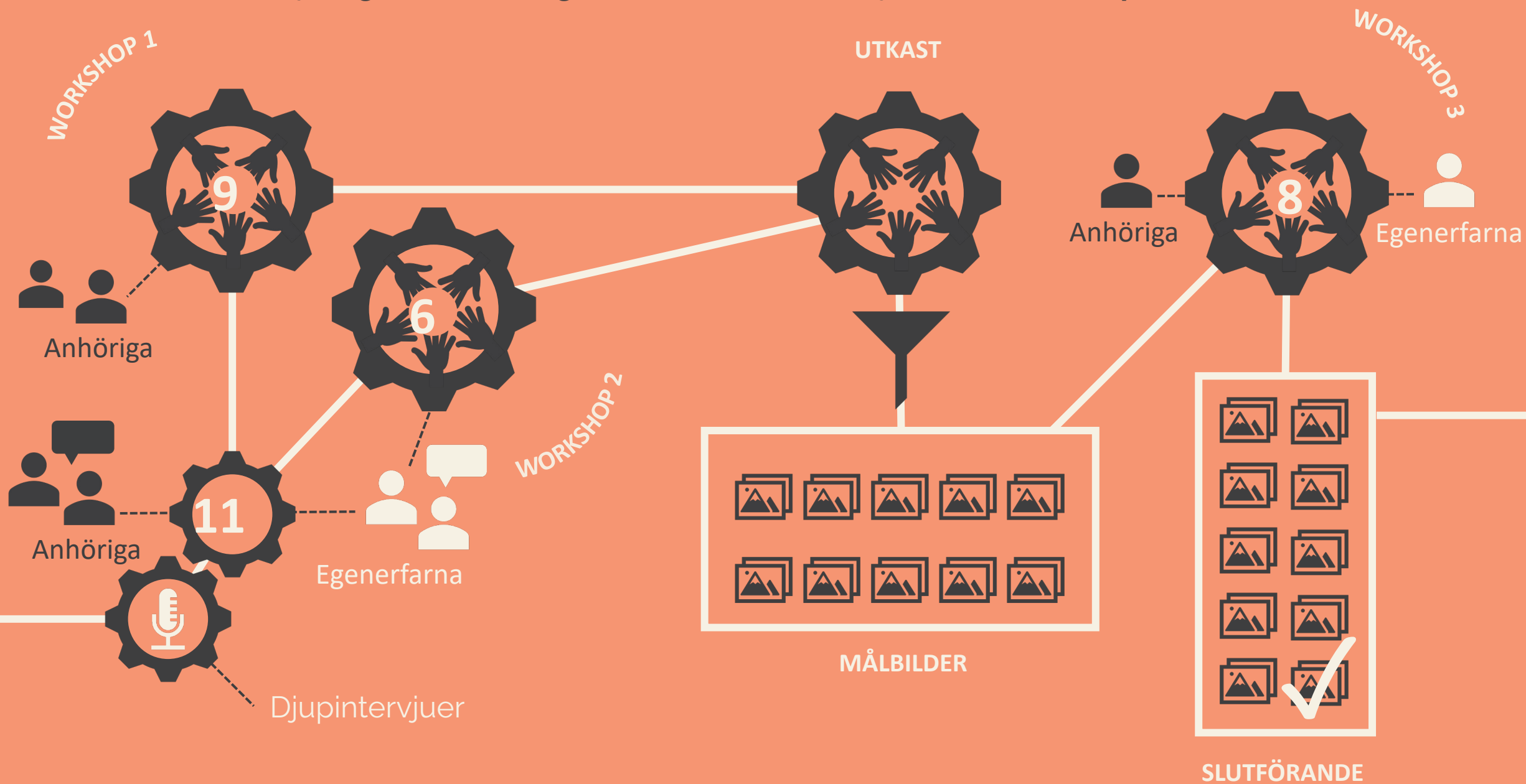
STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

S 2022:01 Narkotikautredningen

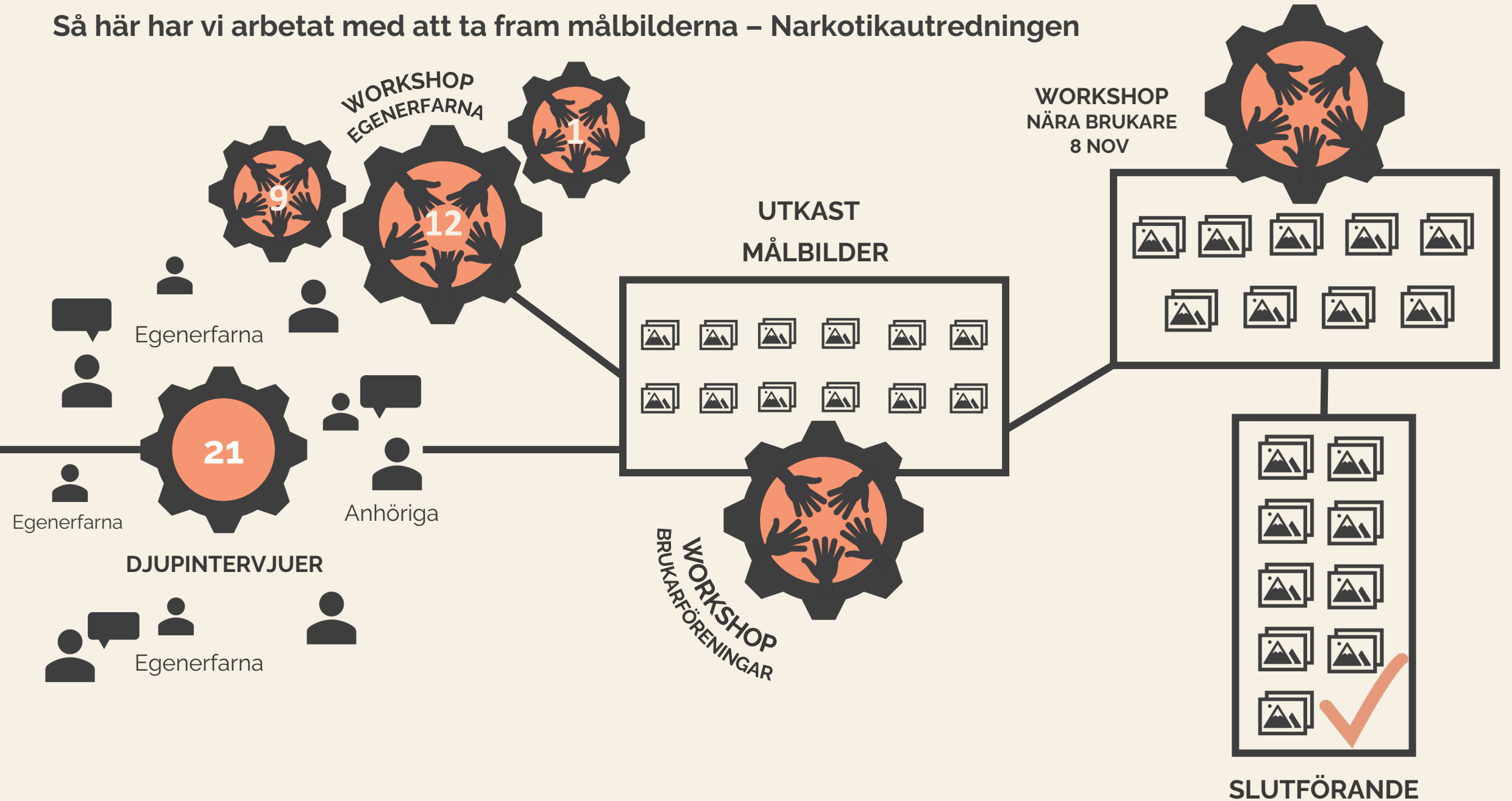
Bakgrund till målbilderna

- Målbilderna beskriver det som personer med egen erfarenhet av narkotikaanvändning, och dessa anhöriga, säger är viktigt, värdeskapande och önskvärt när det gäller vård och stöd kopplat till användning av narkotika.
- Målbilderna är en vidareutveckling av de målbilder som togs fram inom den statliga utredningen Samsjuklighetsutredningen. Dessa byggde på intervjuer och workshops med 23 personer med egen erfarenhet av beroende och psykisk ohälsa, samt dessa anhöriga.
- Vi har tagit med oss lärdomar från Samsjuklighetsutredningens målbilder och byggt på med djupintervjuer med 21 användare över 18 år och dess anhöriga. Men även från tre workshops med 22 användare och en workshop med sex brukar- och anhörigorganisationer där målbilderna har validerats och vidareutvecklats.
- Revidering och tillägg jämfört med Samsjuklighetsutredningens målbilder:
  - Inkludering av erfarenheter av rättsvårdande myndigheter, till exempel polis och kriminalvård, samt dess roll i vård och stöd
  - Tydligare perspektiv kring kvinnors erfarenheter, till exempel våld
  - Större fokus på förebyggande arbete, till exempel skolans roll och vikten av en meningsfull fritid
  - Större fokus på återkommande information om beroende och stöd till personer som använder narkotika
  - Större fokus på heterogen grupp med både individer som levt med ett beroende länge och de som inte har det
- Den nya versionen av målbilder (efter workshop med brukarorganisationer) har även validerats och kommenterats av professioner från socialtjänst, beroendevård, psykiatri, elevhälsa mm

Lärdomar från samsjuklighetsutredningens arbete med intervjuer och workshops för att ta fram målbilder

Så här har vi arbetat med att ta fram målbilderna – Narkotikautredningen

Målbilder ur användarperspektiv för vård och stöd till personer som använder narkotika

1. Tidig hjälp och stöd för att förebygga användning av narkotika

2. Återkommande information och lättillgänglig vård och stöd när jag själv är motiverad

3. Tillgång till behandling och möjlighet att välja utifrån det som passar mig

4. Stöd och vård som hänger ihop som en helhet och uppföljning och fortsatt stöd efter avslutade insatser

5. Att bli välkomnad till stöd och vård och få hjälp trots återfall eller fortsatt användning av narkotika

6. Bli lyssnad på, behandlad med respekt och fokus på att bli stärkt i min egen förmåga

7. Boende, en fungerande vardag och ett meningsfullt sammanhang och sysselsättning

8. Tillitsfulla relationer och långvariga kontakter inom vård, stöd och behandling

9. Att vård- och stödaktörer lyssnar på, involverar och ger stöd till närstående och anhöriga

1. Tidig hjälp och stöd för att förebygga användning av narkotika

Ett samhälle som uppmuntrar och gör möjligt för barn och unga att **utforska och utöva olika intressen, och att ha positiva förbilder.**

Tidig hjälp till personer med psykisk ohälsa och användning av narkotika, även om problemen inte är så allvarliga. Fokus på **stödjande och relationsbyggande kontakter.**

En skola som snabbt reagera på misstänkt bruk och skolk eller andra problem oavsett socio-ekonomisk bakgrund.

En skola som ser, inkluderar och bekräftar alla barn och som **kompenserar för de med mer riskfaktorer**, exempelvis problem i hemmiljön.

1. Tidig hjälp och stöd för att förebygga användning av narkotika

“ Intresse att ägna sig åt i tidig ålder, i det lilla samhället jag kom ifrån vad det hockey och fotboll...gillade man inte det, vad ska man göra? Man väntar på helgen och super. Lätt att få tag på brass och så. ”

“ Känner att jag kunde ha fångats upp tidigare. Många insatser som har misslyckats. De lät mig hållas. ”

“ När jag gick i skolan hade jag massa bokstavskombinationer och blev stämplad som värsting och blev exkluderad i skolan och fick inte vara med. ”

“ Skolan borde genast ta kontakt med föräldrarna. Utökat samarbete med skolan. Elevhälsan behöver hjälpa till att ta tag i saker. ”

“ Jag såg inte tillräckligt nedgången ut för att få behandling av socialtjänsten, trots att jag själv gick dit och bad om hjälp. Sjukt att inte få hjälp när man frågar. ”

“ Jag ville bli kock. Så hade någon satsat på den biten och gett mig en förebild inom det jag är intresserad av skulle det nog varit bra. Att bara få vara med och skala potatis hade kunnat locka in mig i arbetslivet. ”

2. Återkommande information och lättillgänglig vård och stöd när jag själv är motiverad

Återkommande information om beroende, skadligt bruk och narkotikaklassade läkemedel. Information om **var och hur man kan få stöd och hjälp**, från olika samhällsaktörer.

Ett **tydligt utbud av vård och stöd** där det är **lätt att förstå hur man kan få hjälp**. Jämlig tillgång till vård och stöd oavsett vart man bor.

Korta väntetider till stöd, vård och behandling. Fokus på att kontinuerligt **bygga relationer, stödja motivation** och visa på möjligheter till stöd och vård även om man måste vänta.

Snabb hjälp när man **själv är mottaglig** för vård och stöd då **motivationen hos individen är avgörande** för att bryta ett skadligt bruk och beroende.

2. Återkommande information och lättillgänglig vård och stöd när jag själv är motiverad

“ Det var ingen som sa att detta var narkotika, jag visste att morfin är morfin men jag visste inte att det kunde bli så här ”

“ I början var det tufft för jag visste inte vem jag skulle ringa eller hur turordningen var. Han var ju jättesjuk. ”

“ Nu har jag plats i Bostad först. Det är bra för mig jag känner mig trygg. Behöver jag hjälp kan jag få det snabbt via telefon, personlig kontakt som hjälper. ”

“ Jag hade inte kontakt med soc under min LVU och ingen pratade om vilka insatser jag kunde få som behandling. ”

“ Det viktigaste för att jag ska ta emot vård och stöd är att jag ska vara motiverad och att jag blir bemött på ett bra sätt. ”

3. Tillgång till behandling och möjlighet att välja utifrån det som passar mig

Ökad kunskap om **skadligt bruk** och **beroende** inom all vård och omsorg och rättsvårdande myndigheter

En **brett utbud** av **behandlingsinsatser** där individen själv är den som väljer

Samhällsaktörer som **erbjuder vård, stöd och behandling** oavsett hur länge man haft ett beroende. **Uppsökande insatser till individer som levt länge med ett beroende**

Möjlighet att välja att **mötas av personal av samma kön** i kontakt med olika samhällsinstanser, och **vara på ett ställe med bara kvinnor**

Uppmärksammande och **stöd av det ursprungliga traumat, exempelvis våld och våld i nära relationer**

3. Tillgång till behandling och möjlighet att välja utifrån det som passar mig

“ Det har varit svårt att hitta behandlingshem som tar emot när man äter mycket medicin. Kramper. Inte tillräckligt frisk för att vara på behandlingshem. ”

“ Jag fick aldrig några erbjudanden om behandling eller att ta mig in på andra livsvägar inom rättsväsendet utan det handlade bara om att bli dömd. ”

“ Jag var ateist och de ville tvinga mig att be med tolvstegsprogrammet. Gillar inte att bli tvingad att göra sådant jag inte vill. ”

“ Tycker inte att alla ska tvingas till samma hjälp. ”

“ Det måste vara könsseparerat. Kvinnor möter sina förövare hela tiden. ”

4. Stöd och vård som hänger ihop som en helhet och uppföljning och fortsatt stöd efter avslutade insatser

Vård och stöd som **hänger ihop** och där olika aktörer och kompetenser **samarbetar. Helhetssyn på individen** utifrån psykiska, fysiska och sociala behov

Kraftfulla insatser som tar vid när man **avslutar ett fängelsestraff eller placering**

Information och möjlighet att **kunna förstå** vad som händer i **nästa steg**. Känsla av **trygghet** och **förutsägbarhet**

4. Stöd och vård som hänger ihop som en helhet och uppföljning och fortsatt stöd efter avslutade insatser

“ När du kommer från ett behandlingshem eller fängelse ska någon fånga upp dig. Annars går man direkt till sin langare som är ens enda trygghet. ”

“ Akutpsykiatri – har suttit i så många väntrum och så får han sova lite nåt dygn och sen får han komma hem igen. ”

“ De som är inkopplade har ju inte kontakt med varandra. Socialen, vårdcentralen och psykiatri – det är en människa som blir uppstyckad i flera delar, inget samarbete, ingen sammanhållning. ”

“ På LVM har jag sagt att jag måste bo någon annanstans än Göteborg för där går det inte bra för mig. Men de säger att jag måste va i Göteborg för att de ska kunna ha möten med mig. Det låter konstigt för jag skulle ju kunna träffa dem precis som jag träffar er nu, digitalt.. ”

5. Att bli välkomnad till stöd och vård och få hjälp trots återfall eller fortsatt användning av narkotika

Få hjälp med både psykisk och fysisk ohälsa samt beroende **samtidigt**. Inte **få sämre hjälp från vården** för att man har använt narkotika eller haft ett skadligt bruk

Fortsatt vård och **stöd** även vid **återfall** eller om man **inte kan bryta sitt beroende**, och att insatserna inte dras in som ett straff.

Individanpassade insatser utifrån om individen själv vill ha vård och stöd som **fokuserar på drogfrihet eller inte**.

Få stöd, skydd och vård även om man fortsätter med **sex mot ersättning**

5. Att bli välkomnad till stöd och vård och få hjälp och stöd trots återfall eller fortsatt användning av narkotika

“ Man kan inte kräva från början att man ska ha slutat med sex mot ersättning för att få behandling mot trauma. ”

“ Han fick nån tid hos socialen, men han gjorde inte som han blev ålagd att göra, och då blev han av med lägenheten. ”

“ Man ska inte använda bestraffning för vuxna människor och ta bort mediciner för att man inte sköter sig. ”

“ Och då började jag förstå det här sammanhanget, hur viktigt det var att jobba med drogfriheten, annars kunde jag inte samarbeta med socialtjänsten. ”

6. Bli lyssnad på, behandlad med respekt och fokus på att bli stärkt i min egen förmåga

Ett respektfullt och empatiskt bemötande, och att **någon lyssnar på en**

Slippa bli dömd på förhand. Både från polis och rättsväsende men även från samhället i stort

Behandlas som en självständig individ, och **vara med och ta beslut** och göra egna val

Få **hopp och stöd** att tro på sin förmåga **att bli frisk och klara av saker i livet.** Fokus på individens **resurser, styrkor** och **drivkrafter** – inte bara på problemen

6. Bli lyssnad på, behandlad med respekt och fokus på att bli stärkt i min egen förmåga

“ Läkaren frågade i vilken sida jag vill få sprutan. Jag hade inget val att inte ta sprutan men bara att visa omsorg för vilken sida jag sover på etcetera när jag väl fick den betyder mycket.

”

“ Där skiljer det sig ganska signifikant när de [på sjukhus] får veta att jag använder narkotika. Man blir bemött på ett annat sätt när de ser provresultat om att jag är positiv på amfetamin...man blir behandlad som att man är ett virus, som en person som man aldrig vill ta i.

”

“ Här [Bostad Först] lyssnar man på vad jag säger, i tidigare fall så har det mer varit så att man pratar över huvudet på mig, man har inte varit intresserad.

”

“

Rätt väg att gå att inte bara fokusera på misslyckanden.

”

“ Jag deltar i lågtröskelverksamhet... Där får man utveckla sig i sin egen takt och vara med och besluta. Gillar inte att bli tillsagd hur jag ska göra.

”

7. Boende, en fungerande vardag och ett meningsfullt sammanhang och sysselsättning

Tillgång till ett **boende**, för att orka ta sig ur sina problem

Stöd med **praktiska saker som ekonomi och att söka jobb** men även hjälp med **struktur i vardagen**

Möjlighet att **tjäna pengar på andra sätt än genom kriminalitet och sex mot ersättning**

Sammanhang med andra människor där det finns möjlighet till meningsfull sysselsättning. Strukturer kring sysselsättning är flexibla och kan anpassas efter individen.

7. Boende, en fungerande vardag och ett meningsfullt sammanhang och sysselsättning

“ Jag kan städa men inte betala räkningar. ”

“ Jag var med och startade upp en kamratförening. Det är viktigt att ha ett sammanhang och en struktur. Ett alternativ till polarna på torget... Det går inte att låsa in sig i en lägenhet och titta på tv. ”

“ Sysselsättning och boende är också en annan viktig förutsättning. Det var det som räddade mig. Idag förväntas man gå hemma och fixa hålla sig ren utan någon meningsfull sysselsättning. ”

“ Då började jag jobba på en golfrestaurang och jag skötte mig. ”

“ Blanda inte ihop boende och missbruk. Bostad först är en sån bra grej, alla behöver en bostad. ”

8. Tillitsfulla relationer och långvariga kontakter i vård, stöd och behandling

En **relation** till en person eller ett team som man känner **förtroende** för. **Engagemang** och **personkemi** är viktigt i kontakten för att våga öppna sig och skapa tillit.

Möjlighet att ha en **långsiktig kontakt** med en och **samma person eller team**. En person som följer upp hur man mår och hur det går

Att personer med **egen erfarenhet kan finnas med som stöd** i både vård, omsorg och rättsvårdande instanser

8. Tillitsfulla relationer och långvariga kontakter i vård stöd och behandling

“ Har nu en bra kontakt på socialtjänsten. Har fått hjälp med bostad i Bostad först. Hon litar på mig och jag på henne. Hon ställer upp och är hjälpsam. ”

“ Jag såg det på dom att det fanns en kemi och att de förstod varandra. ”

“ De som jobbade där har själva varit i knarkträsket, han fick mer förtroende för dem. ”

“ Där har jag en sjuksköterska som jag innan det träffat i 10 år på substitutionsbehandlingen och som bytte jobb till ACT precis när jag kom dit. ”

“ På soc byter de alltid handläggare och det är olika handläggare för olika delar. Jag hade sexton personer som jag träffade på soc under en period. ”

9. Att vård- och stödaktörer lyssnar på, involverar och ger stöd till närstående och anhöriga

Stöd och utbildning till anhöriga och närstående samt möjlighet att **dela erfarenheter** med andra. Möjlighet till individuellt stöd vid behov

Lyssna till och **återkoppla** till anhöriga under hela **processen** när detta är önskvärt

Fånga upp **barn i familjer** med skadligt bruk och beroende, **oberonde av socioekonomisk tillhörighet.**

Stöd att **stärka eller bibehålla relationer** till närstående och anhöriga vid önskemål

9. Att vård- och stödaktörer lyssnar på, involverar och ger stöd till närstående och anhöriga

“ Jag har kämpat på och jobbat och haft min son ut och in på behandlingshem och SIS-hem. Så jag blev sjukskriven för utbrändhet i maj. ”

“ Det hade ju varit bra om man fått ett stöd och så här går det till och händer det så ringer man hit. Bra om det fanns bara ett telefonnummer man kan ringa när det är kris så man inte behöver ringa till tusen olika ställen. ”

“ Uppsökare på soc, han har gett bra förklaring om processen och LVM. Förstår det här med vårt demokratiska samhälle och hur det funkar. Förstår att han ju måste själva vilja. ”

“ Viktigt att ta med hela familjen. Även syskonen. Familjemöte behövs. Prata om detta tillsammans, glöm inte de andra barnen. ”

“ Jag tappade all kontakt med mitt nätverk. Mina föräldrar och min flickvän besökte mig på vissa ställen men jag tappade skolan. ”

“ Jag fick jättebra stöd från anhörigstödgrupp, det var väldigt bra och jag har tagit med mig mycket, att ta hand om mig själv, jag förstod att jag behövde hjälp med mitt medberoende ”